

Jevrem BRKOVIĆ*

KNEZ VLADIMIR IZMEĐU ISTORIJE I POEZIJE

Apstrakt: Istorija i poezija su prostor u kojem (i) danas živi dukljanski knez Vladimir. Književni / istorijski izazovi u sagledavanju davne prošlosti.

Zašto je motiv kneza Vladimira pretvoren u književni motiv tek u drugoj polovini XX vijeka, zašto je takav temat čekao moju generaciju?

Ključne književne ličnosti crnogorskog moderniteta (Lalić, Zogović, Đilas, Sijarić) su iz sjevernog dijela Crne Gore.

Dukljanski knez koji nas i danas spaja sa susjedima i bliskim narodima.

Knežev princip žrtve i njegova književna interpretacija.

Ljubavna priča dostojna šekpirijanskog sižea.

Što nam danas govori knez Vladimir?

Zašto kult Vladimirov nije podloga za zajedničke projekte sa susjednim državama i narodima?

Opšteslovenska vizura: naš Vladimir je savremenik ruskog Vladimira Monomaha.

Nakon ovako zanimljivih i inspirativnih izlaganja dopustiću sebi da sa vama podijelim neka razmišljanja o našoj današnjoj temi, prije nego vam pročitam jedan književni pogled na dukljanskog kneza.

Istorija i poezija su prostor u kojem (i) danas živi dukljanski knez Vladimir. Sa takvim ličnostima nikada nije sasvim jasno gdje se završava istorija, a gdje počinje poezija, odnosno literatura uopšte. Ili je u stvari nužno i nemoguće razdvojiti to dvoje: niko ne zna tačnu granicu između istorije i književnosti. Možda je u slučaju dukljanskoga kneza, koji nas je evo i danas okupio, ta razlika još maglovitija i nejasnija.

Jedan razlog za to je svakako — davnina. Govorimo o knezu koji je živio u X i početkom XI vijeka, prije više od jednog milenijuma, dakle. S druge strane, i sama njegova politička i kulturološka pozicija potvrđuje da on nije bio ni-

---

* Jevrem Brković, vanredni član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti

kakav periferni evropski feudalac, već ličnost uronjena u najelitniji duh svoga vremena.

Smatran je blaženim već u vrijeme nastanka *Ljetopisa Popa Dukljanina*. Pavle Mijović naglašava da ga Mavro Orbin, „prvi od naših pisaca” naziva svetim. Važan momenat koji se, nekom opasnom inercijom, često previđa: knez Vladimir je i centralni istorijski simbol ekumenističke težnje i tradicije na ovom prostoru — on je jednako pripadao i katolicima i pravoslavcima, premda je, naravno, ta podjela (1054. godine) formalno došla tek nakon njegove smrti, godine 1016.

Književni / istorijski izazovi u sagledavanju davne prošlosti unekoliko su slični. Idealizacija i prikazivanje prošlosti načinima savremenosti samo su neke od uobičajenih zamki i poezije i istorije. Knez Vladimir u našu povjesnicu unosi jedan šekspirijanski siže, tragičnu ljubavnu priču dostojnu najboljih evropskih pisaca toga vremena. Vladimir i Kosara svojom pričom nadilaze i politički i istorijski kontekst kome pripadaju.

Pitanje koje bi nama današnjima moralo biti interesantno je — Zašto je motiv kneza Vladimira u crnogorskoj literaturi pretvoren u književni motiv tek u drugoj polovini XX vijeka? Zašto je tako izazovan temat čekao moju generaciju? Ključne književne ličnosti crnogorskog moderniteta (Lalić, Zogović, Đilas, Sijarić) su iz sjevernog dijela Crne Gore, tako da je južni dio bio prepušten „naknadnom otkrivanju”. Izuzetak je Đurovićeva „Dukljanska zemlja”, koja makar imenom i njegovom simboličkom upotrebom upućuje na najstariji sloj crnogorskog bića. Sklon sam da i u tom detalju prepoznam neke od razloga za inertnost povodom ovog književnog motiva.

Ali, pogledajmo kakve sve političke i dvorske intrige priča o Vladimiru nosi — on se pokušavao snaći u jednom osjetljivom političkom trenutku snažne tenzije između Vizantije, preciznije Romejske imperije pod tzv. makedonskom dinastijom koju simbolizuje surovi vasilus Vasilije Bugaroubica, pobjednik nad Samilom kod Belasice 1014. godine, Samuilovog uspona u Makedoniji i emancipatorskih pokušaja vizantijske periferije gdje se, prirodno, tenzije u centru pokušavaju iskoristiti za veći stepen nezavisnosti. Na prelazu iz X u XI vijek ovo je jedna od najvažnijih političkih priča u Evropi. Veliki filozof istorije Arnold Toynbi smatra da je Vasilijev obračun sa Bugarima početak kraja Vizantije. Osvjetljavanje svih tih procesa je obaveza istoričara — piscima pripada teži dio posla — dokučiti kako takva stvarnost djeluje na pojedinca, na pojedinca koji treba da djeluje u svom vremenu.

Dukljanski knez Vladimir i danas, u politički jednako komplikovanim okolnostima, spaja svoj narod sa susjedima i bliskim narodima. Na pitanje: Šta nam danas govori knez Vladimir? — možda je baš to odgovor. Govori o

potrebi za razumijevanjem među ljudima i među religijama. Zašto kult Vladimirov nije podloga za zajedničke projekte sa susjednim državama i narodima? Vjerujem da treba djelovati u tom pravcu.

Knežev princip žrtve ostaće izazov i za neke nove književne interpretacije. Time će dokazati i svoju živost i trajanje u poeziji. On upravo odabirom žrtvovanja slijedi jednu hrišćansku filozofiju života, primjerenu vremenu u kojem je živio.

Prije nego završim dopustite jednu opšteslovensku vizuru i opservaciju: naš Vladimir je savremenik ruskog kneza Vladimira (980–1015) značajnog jer je Ruse uveo u hrišćanstvo. Dakle, takva je bila Evropa toga vremena — dok je dukljanski knez branio i utvrđivao hrišćanstvo, ruski knez je svoj narod tek uvodio u Hristovu vjeru.

Na kraju, dopustite da se vratim onome u čemu se najbolje i najprirodnije osjećam — literaturi. Kao ključnom krivcu za povratak dukljanskog sloja u modernu crnogorsku svijest, pripada mi i da Vam pročitam pjesme o Vladimiru i Kosari i Vladimirovom krstu...

VLADIMIR I KOSARA

I tako brat naš Vladimir i sestra naša Kosara,
Završiše pečalno i skončaše ljubav svoju i živote.
Imali su putijera, odeždi i zlata tri tovara,
I dvor sazidaše, dvor od kamena, bijel i otmjen.

Voljeli su se, to znaju knjigopisci i karavandžije,
To znaju i seбри i lovci od Akova do Bara.
Kažu — i kada oči više Vladimir imao nije,
Voljela ga je s najljepšim očima sestra naša Kosara!

I ništa narodu dukljanskom ne ostaviše u amanet
Do samo ljubav svoju i dva imena prastara...
A imadoše i zemlje, i more, i zakona sijaset –
Brat naš Vladimir i sestra naša Kosara!

(1959)

KRST SVETOG VLADIMIRA

U njegovoj ga koščatoj ruci eno,
I gospa je Kosara pred njim klekla.
Čujem vjeroljublje njegovo i njeno,
I riječ što ju je potonju rekla.

Vidim moje dukljansko srce patno
Na krstištu Vladimirova krsta,
Odatle damara hrišćanski zbratno,
Desno i lijevo na stotine vrsta.

Na tom sam krstu vjekovima raspet,
I raspet biću do sudnjega dana.
Tu je i dukljanski upisan amanet —
Pun srdžbe i kletve, ridanja i rana!

Evo smireno klečim zagledan u plavet
Prečistih nebesa iznad Velje vode:
Sričem li molitvu il dukljanski sonet
O propasti Šasa, Prapatne i Škodre?

Tragu moga traga, rode roda moga,
Prinosim ti na dar grijeh oprošteni:
Budi crkva moja, stanište mog Boga,
Budi hram u meni, a ja tvoj svještenik!

(1987)

Jevrem BRKOVIĆ

PRINCE VLADIMIR BETWEEN HISTORY AND POETRY

Summary

History and poetry create the space in which (even) today lives Doclean prince Vladimir.
Literary/historical challenges in perceiving distant past.

Why the motive of Prince Vladimir turned into literary motive only in the second half of XX century, why such a thematic had to await my generation.

The key literary characters of the Montenegrin modernity (Lalić, Zogović, Đilas, Sijarić) come from northern part of Montenegro.

Doclean prince who connects us also today with neighbours and close peoples.

The Prince's principle of sacrifice and its literary interpretation.

Love story as one of the Shakespearean kind.

What Prince Vladimir is telling us today?

Vladimir's cult to serve as a platform for joint projects with neighbouring states and their people.

General Slavic viewpoint: our Vladimir is contemporary of Russian Vladimir Monomach.